

ANALIZA ETNIČNE VITALNOSTI MADŽAROV V LEDAVI

Mojca Medvešek

Uvod

Etničnost in etnična identiteta sta analitska koncepta, ki sta v literaturi zelo različno opredeljena. Skupni imenovalc vseh, še tako različnih, opredelitev je, da gre za *razvrščanje ljudi in skupinske odnose* (prim. Eriksen, 1993:4).

Po mnenju Bartha kulturne razlike med dvema skupinama niso odločilna značilnost etničnosti, to pomeni, da se meje etnične skupine ne pokrivajo s kulturnimi mejami. Dve različni endogamni skupini imata lahko različen jezik, religijo, tehnologijo, vendar to še ne pomeni, da med njima obstaja odnos etničnosti. Enačenje etničnih in kulturnih vsebin poenostavljeno predpostavlja, da so etnične meje neproblematične (fokus preučevanja morajo biti meje, ki ločijo etnične skupine med seboj) in da je družbena izolacija ključen faktor v vzdrževanju kulturne raznovrstnosti (skupna kultura se kaže kot rezultat dolgega družbenega procesa in ne kot prvotno stanje skupin). Barth bolj kot kulturno vsebino poudarja družbeno interakcijo in družbeno organizacijo, zato "etnično skupino" vidi kot obliko *družbenega organiziranja*. V tem konceptu je bistveno samoopredeljevanje posameznikov in njihovo opredeljevanje s strani drugih. Pri tem pa ne smemo predvidevati enostavne povezave med etničnimi skupinami in kulturnimi podobnostmi oz. razlikami. Značilnosti, ki jih akterji izkazujejo niso vedno vsota objektivnih razlik, ampak tiste, ki jih akterji sami štejejo za signifikantne. Biti pripadnik posamezne etnične skupnosti pomeni imeti določeno identiteto in možnost presojanja sebe in drugih s standardi, ki so relevantni za to identiteto. Etničnost je definirana skozi odnos do drugih, predvsem skozi meje, ki pa so družbeni produkt in imajo v posameznih časovnih obdobjih različen pomen. Kultura skupine in oblike njene družbene organiziranosti se lahko spremenijo, ne da bi se spremenile tudi etnične meje. V nekaterih primerih lahko skupine postanejo med seboj kulturno podobne, medtem ko se meje med njimi še bolj zaostrijo. Pri obravnavi in razumevanju etničnosti pridobimo več, če kulturo obravnavamo kot učinek oz. posledico in ne kot vzrok vzpostavljenih mej (prim. Barth, 1969). Uporaba termina "etnična skupina" pri Barthu sugerira kontakt in medsebojne odnose, saj ne moremo govoriti o "etnični skupini" v izolaciji. Tudi Eriksen opredeli etničnost kot "... aspekt v medsebojnih odnosih in ne lastnost skupine." (Eriksen, 1993:12) Občutek etnične identitete, (pripadnosti) se izoblikuje šele ob stiku s člani kake druge etnične skupnosti.

Podobno je stališče Knudsenove, ki opredeljuje etničnost kot zapleten koncept, za katerega je težko objektivno (nazorno) prikazati obstoj. O etničnosti govori kot o mi-

mikriji podobe naroda. S tega vidika je etničnost, tako kot narod, političen termin (prim. Knudsen, 1996:19).

V začetku stoletja so bili nekateri družbeni teoretiki (Max Weber, Godfrey Wilson, Robert E. Park) prepričani, da bodo t.i. "nacionalne razlike" izgubile na pomenu in tako počasi izginile zaradi modernizacije, industrializacije in porasta individualizma. Njihov glavni argument je bil, da v moderni družbi ne bo več dobičkanosno ohranjati zvestobo etničnim skupinam. Zgodilo se je ravno obratno, pomen etničnosti in nacionalizma je po 2. svetovni vojni še narasel.

Družbeno in politično dogajanje v Evropi, skozi celotno 20. stoletje, je potisnilo vprašanja etnične in nacionalne identitete v ospredje. Obstoječo situacijo Hobsbawm in Ranger označujeta kot proces reinvencije tradicij, ki so "... odgovor na nove situacije, ki prevzamejo obliko oz. se sklicujejo na stare situacije ali si ustvarijo lastno preteklost skozi kvazi-obvezne repetitije" (v: Wolf, 1988:31). Tudi po mnenju Eriksena "Etnična organiziranost in identiteta radikalno nasprotujeta moderni državi" (Eriksen, 1993:9). Država z razvitim ideološkim aparatom (jezik, izobraževalni sistem idr.) vzdržuje proces nacionalne homogenizacije in nivelizacije. "Država, ki ima v svojem substraktu učinkovite integracijske silnice, lahko z univerzalizacijo nacionalnega, kar pomeni državnega, na račun dejanske etničnosti ali bolje rečeno, nacionalne etničnosti, uveljavlja fiktivno etničnost. Pripiše ji celo kakovost nadeničnosti, čeprav morda priznava kake izvirne 'podetničnosti', pogosto reducirane na raven folklore" (Južnič, 1993:326-327).

Posledice monolingvistične, v homogenizacijo usmerjene ideologije (nacionalnih) držav Knudsenova vidi v "posnemanju" manjšin, ki podobno kot države, težijo k centralizaciji in ekskluzivni jezikovni opredeljenosti (prim. Knudsen, 1996:18-19). To je privedlo do ponovnega rojstva raznovrstnih etničnih gibanj (za avtonomijo in odcepitev), nastanka novih nacionalnih držav, političnih manipulacij z etničnostjo, ki vodijo v vojne in spopade.

Sodobne države se nahajajo v protislovnem položaju. Na eni strani se krepijo težnje po ekonomski in politični integraciji nacionalnih držav, razvijajo in uveljavljajo se transnacionalni korporacijski sistemi, pojavljajo se tendence, da bi države prenesle del moči na nadnacionalne enote. Po drugi strani pa znotraj njih delujejo razdruževalne silnice, ki temeljijo predvsem na etničnosti.

Posebnost sodobnega sveta je, da si skupine in posamezniki hkrati postajajo bolj podobni in bolj različni. Tako Gellner meni: "Sodobna družba je hkrati bolj homogena in bolj heterogena kot predhodne družbe" (v: Eriksen, 1993:147).¹ To pomeni, da se na eni strani konstituirajo močne sile kulturne homogenizacije, oblikujejo tesne ekonomske integracije, nastajajo obsežnejši trgi, prihaja do večje mobilnosti ljudi ter simultane dogodkov na svetovni ravni, ki jo omogočajo sodobna elektronska komunikacijska sredstva. Na drugi strani pa so se pojavili novi partikularizmi (feministična, ekolo-

¹ Poglejmo na primer dvojno vlogo sistemov množičnih komunikacij. Mreže telekomunikacij, ki temeljijo na sodobni informacijski tehnologiji, promovirajo standardizacijo produktov, načina življenja, trgov - oblikujejo kozmopolitansko globalno kulturo. Hkrati pa novi sistemi množičnih komunikacij (radio, televizija, Vido, računalniki, internet idr.) vzpodbujajo družbene in politične skupine, etničnosti, da oblikujejo svojo družbeno in kulturno mrežo v opoziciji nacionalne države in globalne kulture (prim. Smith, 1995).

ška, religiozna, homoseksualna in druga gibanja) in lokalizmi, ki so navadno etnične, regionalne ali religiozne narave.

Etnična identiteta in vitalnost etnične skupnosti

Za posameznikovo osebno identiteto je značilna njena dvojnost, sestavljena je iz avtoidentifikacije (to je identiteta, ki jo posameznik pripiše samemu sebi) in identifikacije, ki mu jo določi družba (Južnič, 1993:11-12).

Z rojstvom v etnično skupnost posameznik "podeduje" določeno dediščino s katero je opredeljen kot pripadnik te skupnosti - s tem pridobi etnično identiteto. Posameznik to podedovano etnično (kulturno) dediščino neprestano spreminja oz. kreira novo. V tem smislu posameznik, kot pravi Knudsenova, ni samo "nosilec" ampak tudi "kreator" identitete. Predvsem pa je pri tem pomembna zavestna izbira in refleksija, ki ju ljudje izkazujejo glede svoje etničnosti in kulture (prim. Knudsen, 1996).

Copperbeltova študija naznačena v "urban ecology" Roberta Parka je podala pomembno razumevanje etničnosti in družbenih identitet kot relativnih in situacijskih komponent (v: Eriksen, 1993:30-32). Posameznik ima mnogo različnih vlog in identitet in glede na situacijo v kateri se nahaja bo izpostavil to ali ono identiteto. V tem smislu Eriksen govori tudi o podkomuniciranju in prekomuniciranju. V nekaterih situacijah se zdi relevantno izkazovati etnično identiteto v drugih ne. Na poudarjanje etnične identitete vpliva predvsem razmerje moči med skupinami v stiku. Pripadnik nedominantne, stigmatizirane etnične skupnosti ob stiku s pripadnikom dominantne etnične skupnosti ne poudarja svoje etnične identitete. Pomen etničnosti v različnih družbenih situacijah varira, predvsem pa je odvisen od tega kakšen pomen ji pripisuje agent sam (prim. Eriksen, 1993:30-32).

Giles, Bourhis in Taylor (1977) v okviru teorije o etnolingvistični vitalnosti² opredeljujejo vitalnost etnične skupine kot tisti dejavnik, ki omogoča skupini, da se obnaša kot posebna in aktivna entiteta v medetničnih odnosih. Ker Gilesov koncept etnolingvistične vitalnosti temelji predvsem na funkcijah in pomenu jezika ga v prispevku ne bomo v celoti povzeli. Uporabili bomo le teoretičen koncept strukturnih spremenljivk s katerimi lahko "merimo" vitalnost etnične skupnosti.

Giles predlaga opredelitev etnične vitalnosti posamezne skupine, tako večine kot manjšine, s pomočjo ocene različnih političnih, zgodovinskih, gospodarskih in jeziko-

² Teorija o etnolingvistični vitalnosti je oblikovana ob upoštevanju Gilesove teorije o jezikovnem prilagajanju in Tajfelove teorije o medskupinskih odnosih. Ker v prispevku podrobno ne obravnavamo jezikovnega vidika omenimo le nekaj o teoriji o medskupinskih odnosih. Družben položaj skupine (posameznika) pride do izraza le ob primerjavi z drugimi skupinami. Pripadanje posameznika družbeni skupini in pozitivno oz. negativno vrednotenje članstva opredeljuje njegovo družbeno identiteto. Pripadniki superiornih, dominantnih skupin, ki imajo pozitivno družbeno identiteto so zadovoljni z obstoječim stanjem po drugi strani pa pripadniki družbeno podrejenih skupin želijo spremeniti svoj položaj in doseči bolj pozitivno družbeno identiteto. To lahko dosežejo bodisi z asimilacijo, redefinicijo lastnih vrednot ali z tekmovalnostjo (prim. Giles, Bourhis in Taylor, 1977; Nečak LUK, 1996).

vnih faktorjev. V ta namen združi faktorje, ki delujejo spodbujevalno, nevtralno, ali zaviralno na vitalnost etnične skupnosti v tri sklope strukturnih spremenljivk:³

- *statusne spremenljivke*, ki prikazujejo konfiguracijo prestižnih variabel etnične skupine v medetničnih odnosih (pravni status, politični status, ekonomski status, socialni status, družbeno-zgodovinski status in jezikovni status znotraj in zunaj države);
- *demografske spremenljivke*, ki prikazujejo število pripadnikov skupine in distribucijo pripadnikov etnične skupine na ozemlju (nacionalni teritorij, koncentracija, številčno razmerje med večino in manjšino, številčnost članov skupine - absolutno število, naravni prirastek, mešani zakoni, imigracije, emigracije);
- *institucionalna podpora* - sklop spremenljivk, ki prikazujejo kolikšna je formalna in neformalna podpora na različnih nivojih (formalna in neformalna organiziranost manjšine - množični mediji, vzgoja in izobraževanje, uprava, industrija, religija, kultura, stiki z matičnim narodom).

Etničnosti v stiku v različnih družbenih okoljih in zgodovinskih obdobjih na različne načine razvijajo in ohranjajo svojo identiteto. Etnična identiteta, verovanje v skupno kulturo in zgodovino so družbene kreacije (nastale pod vplivom zgodovinskih, družbenih in političnih okoliščin), ki kot posledica dejanskih ali zamišljenih kulturnih razlik vplivajo na percepcije in način življenja njenih nosilcev. Predvsem pa mora biti etničnost kot družbena kreacija (in ne dejstvo narave) prepričljiva za njene nosilce, drugače ne funkcioniра.

Tako etnična vitalnost kot etnična identiteta sta dinamična, zgodovinska pojava. To pomeni, da spreminjanje družbeno-političnega in gospodarskega položaja vpliva na spreminjanje etnične vitalnosti ter posledično na medetnične odnose (se pravi razmerja med večino in manjšino).

Glede na tri glavne sklope spremenljivk (statusni, demografski in institucionalni), Giles predlaga klasifikacijo etnične vitalnosti na kontinuumu od zelo visoke do zelo nizke. Posamezniki v etnični skupnosti, ki ima majhno kolektivno vitalnost se v medetničnih odnosih vedejo drugače kot posamezniki katerih skupina ima močno vitalnost. Socialno psihološki procesi, ki se odvijajo v medetničnih odnosih so v veliki meri odvisni od stopnje vitalnosti etnij v stiku (prim. Giles, 1977).

Preučevanje, kako so etnični odnosi opredeljeni in sprejeti pri pripadnikih posameznih skupnosti, pa zahteva komparativni in longitudinalni značaj raziskave. Družbeno stvarnost na narodnostno mešanem območju, ki je izražena s strukturnimi spremenljivkami (statusne, demografske in institucionalne), je potrebno primerjati s subjektivnim pogledom večine in manjšine. Etnični skupnosti (večina in manjšina) lahko različno ugotoviti ali obstajajo med percepcijami večine in manjšine o strukturnih spremenljivkah razlike in kako se le-te spreminjajo v času.⁴ Predvsem nas zanima v kolikšni meri

³ Pričujoč model je prilagodila in dopolnila Nečak Lük, dodala je faktorje, ki po njenem mnenju bistveno vplivajo na etnolingvistično vitalnost, na primer sodelovanje z matičnim narodom (prim. Nečak Lük, 1996).

⁴ Prikazani podatki so del mednarodnega projekta Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, ki poteka na Inštitutu za narodnostna vprašanja. Nosilka projekta je prof. dr. Albina Nečak Lük. Raziskovanje v okviru projekta poteka na narodnostno mešanih območjih na obeh straneh slovenske meje v Lendavi/Lendva v Prekmurju v Sloveniji, v Monoštru/Szentgotthárd v Slovenskem Porabju na Madžarskem, ter v Izoli in Slovenski Istri. V okviru projekta sta načrtovani še raziskavi v Italiji in Avstriji.

so družbene spremembe v Sloveniji po letu 1990 vplivale na etnično pripadnikov madžarske narodnosti v Lendavi.

Struktura osnovnega vzorca in panela

Obraunavani podatki so bili zbrani v Lendavi v Prekmurju in sicer v dveh časovnih točkah: oktobra 1991⁵ in aprila 1994⁶.

Raziskava je potekala v mestnem okolju in ne pokriva celotnega narodnostno mešanega območja. V mestu Lendava je približno ena tretjina prebivalcev pripadnikov madžarske manjšine.⁷ Raziskavo smo se odločili omejiti na mestno okolje zaradi naslednjih razlogov: večja pogostost stikov med pripadniki večinskega in manjšinskega naroda, večja raznovrstnost teh stikov in prisotnost institucij. Omejitev na mestno okolje pa pomeni tudi to, da ugotovitev raziskave ni možno posploševati na celotno narodnostno mešano območje, ki je pretežno ruralno. Saj se s preseljevanjem ljudi iz vasi v bolj industrijsko in urbano razvita mesta prične razkrajati njihov tradicionalni način življenja, sistem vrednost, njihovo pojmovanje ter vrednotenje etničnosti. Vzrok za to je dejstvo, da se mobilnost znotraj sistema lahko doseže samo z akulturacijo torej s privajanjem življenjskega stila večine. Priseljenci so zaradi integracije v okolje prisiljeni sprejeti jezik večine, sčasoma pa tudi njene kulturne vrednote in način življenja. Zaradi tega predvidevamo, da so razmere izven mesta Lendava nekoliko drugačne. V bolj ruralnem okolju lahko pripadniki madžarske narodnostne skupine v večji meri in lažje ohranjajo in izkazujejo svojo etnično pripadnost.

Ob drugem, panelnem zajemanju podatkov (anketiranje po pošti) je bilo število vrnjenih in izpolnjenih vprašalnikov manjše. Vendar analiza in primerjava demografske strukture respondentov osnovnega vzorca (osebno anketiranje) in panela (anketiranje po pošti) pokaže, da ni prišlo do večjih odstopanj, kot jih lahko pripišemo vzorčni napaki. Zato so zbrani podatki primerljivi in nam njihova analiza poda relevantno sliko sprememb.

⁵ Vprašalniki so bili pripravljene v slovenskem in madžarskem jeziku. Izbor oseb v vzorčno populacijo je potekal po principu slučajnega izbora polnoletnih prebivalcev Lendave. Po načrtu je bil predviden obseg vzorca 700 oseb. Glede obsega je bila realizacija načrta 97 %, saj je po izključitvi neuporabnih vprašalnikov ostalo 678 enot (prim. Hafner Fink, 1993).

⁶ Tri leta po prvem anketiranju je bila izpeljana panelna raziskava. Vsem 678 anketirancem je bila poslana anketa po pošti. Vrnjenih je bilo 338 izpolnjenih in uporabnih vprašalnikov, kar predstavlja približno 50 %. Glede nato, da je v podobnih družboslovnih raziskavah realizacija anket po pošti od 25 do 50 odstotna smo lahko z rezultatom zadovoljni.

⁷ Po popisu prebivalstva leta 1991 je 27.9 % prebivalcev Lendave pripadnikov madžarske narodnosti (Kladnik, Repolusk, 1992).

Vprašalnik

Vprašalnik uporabljen v raziskavi zajema več tematskih sklopov. V prispevku se bomo omejili na analizo 17 vprašanj, ki merijo stališča (ocene) anketirancev o položaju manjšine.

Vsako vprašanje omogoča pet možnih odgovorov: popolnoma se strinjam, v glavnem se strinjam, niti se strinjam niti se ne strinjam, v glavnem se ne strinjam, sploh se ne strinjam. Zaradi lažje interpretacije smo petstopenjsko lestvico združili v tristopenjsko lestvico: strinjam se, niti se strinjam niti se ne strinjam, ne strinjam se.

Analiza podatkov prve časovne točke - leta 1991

Pregled demografskih spremenljivk narodnostne skupnosti nam lahko razkrije njene razvojne perspektive in njeno vlogo pri oblikovanju lastne usode in razvoja širše družbe.

Na obravnavanem vzorcu glede *spola* in *izobrazbe* med Slovenci in Madžari ni statistično značilnih razlik. Kot smo že prej omenili, zaradi specifičnosti mesta Lendava, rezultatov te analize ne moremo posploševati na celotno narodnostno mešano območje. Za populacijo madžarske narodne skupnosti je značilen visok delež starega prebivalstva in nizek naravni prirastek, kar gotovo vpliva na razmerje med spoloma.

Tudi pri izobrazbeni strukturi našega vzorca ni velikih razlik med pripadniki obeh narodnostnih skupnosti. Pri tem ima pomembno vlogo mesto Lendava, ki kot lokalno urbano središče omogoča boljše možnosti šolanja in izobraževanja, zato madžarskemu prebivalstvu pri zaposlovanju in šolanju ni potrebno menjati jezikovnega in kulturnega okolja. Kljub temu pa lahko opazimo tendenco (ki pa ni statistično značilna), da imajo pripadniki slovenske narodne skupnosti nekoliko višjo izobrazbo kot pripadniki madžarske narodne skupnosti.

Do vidnejše razlike med narodnostnima skupinama prihaja le pri *starostni strukturi* ($p < 0.003$), kjer je pri Madžarih manjši delež v skupini do 30 let, manjši delež srednje generacije, 31 do 50 let in nekoliko manjši delež v skupini nad 50 let. Podobni rezultati so tudi pri panelnem vzorcu.

Med demografskimi kazalci je starostna struktura eden najboljših kazalcev gibanj in razmerij med posameznimi skupinami prebivalcev. Hkrati pa je dobro izhodišče za predvidevanje trendov razvoja posameznih narodnostnih skupnosti. Staranje prebivalstva je posledica naravnega gibanja (rodnosti in smrtnosti) in mehanskega gibanja (selitev) prebivalcev. Visok delež ostarelega prebivalstva v Prekmurju je posledica dolgoletnega zaostajanja gospodarskega razvoja regije za razvitejšimi deli Slovenije, izseljevanja Prekmurcev po svetu in predvsem nizkega naravnega prirastka, ki je značilnost Madžarov (prim. Genorio, Kladnik, Olas, Repolusk, 1985). Predvidevamo, da vsi trije dejavniki ustvarjajo neravnotežje v strukturi pripadnikov madžarske narodne skupnosti glede na spol in starost, čeprav tega z izbranim lendavskim vzorcem ne moremo potrditi. Lendava je gospodarsko najbolj razvito mesto narodnostno mešanega območja, zato tu ne moremo pričakovati izrazito visokega deleža starejše populacije. V mesto se selijo mlajše generacije zaradi izobraževanja in srednje generacije zaradi

zaposlitve. Z oddaljenostjo krajev od Lendave se spreminja njihov značaj v bolj ruralnega in s tem se tudi povečuje delež starejšega prebivalstva.

Staranje prebivalstva in nizka rodnost je značilnost Madžarov tudi v njihovi lastni državi, zato ne moremo trditi, da so negativni populacijski trendi madžarske narodnostne skupnosti povezani z njenim nižjim družbeno-socialnim položajem v primerjavi s slovensko skupnostjo. Tu gre prej za zgodovinske razloge (Eden izmed njih je gotovo ogrsko dedno pravo)⁸.

Po pregledu demografske strukture, smo razvrstili spremenljivke glede na aritmetično sredino. V tabeli 5 (glej prilogo) so spremenljivke urejene po velikosti glede na aritmetično sredino (od najmanjše - popolnoma se strinja do največje - sploh se ne strinja). S tem smo želeli pridobiti lažji in hitrejši pregled nad zbranimi odgovori, ki nam omogoča učinkovito medsebojno primerjavo odgovorov in takojšnjo ugotovitev, s katerim vprašanjem so se anketiranci najbolj strinjali in s katerim najmanj.

Največ anketiranih se je strinjalo s trditvama iz sklopa **statusnih spremenljivk** in sicer V3 - "Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci." (87.6 %) in V9 - "Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci." (87.2 %).

Ostali dve trditvi s katerima se strinja več kot 80 odstotkov anketiranih sodita v sklop spremenljivk **institucionalne podpore** (V6 - "Madžarska manjšina v Sloveniji je v zadostni meri zakonsko zaščitená."; V16 - "Na narodnostno mešanem območju je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska.")

Visok delež anketiranih, ki se strinjajo s temi štirimi trditvami nakazuje, da pripadniki obeh narodnih skupnosti pozitivno vrednotijo položaj manjšine.

Največ anketiranih (68.9 %) se ne strinja s trditvijo V7 - "Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci."

Pri vseh treh spremenljivkah, ki smo jih opredelili kot pokazatelje **demografske vitalnosti** (V11, V12 in V13) etničnih skupin, opazimo pri odgovorih visoko stopnjo neodločnosti oz. nestrinjanja anketirancev. Anketiranci se v večji meri ne strinjajo (54 %) s trditvijo, da se iz Prekmurja odseljuje več Madžarov kot Slovencev. Glede trditve, da se v madžarskih družinah rodi več otrok kot v slovenskih se ne strinja 41.1 %, neodločenih pa je 50.5 % anketiranih. Nekoliko drugače je pri trditvi, da so Madžari bolj pripravljeni izbirati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari, s katero se ne strinja 30.2 % anketirancev, neodločeno mnenje o njej pa ima kar 45.5 % anketirancev.

Ker nas zanimajo predvsem razlike v stališčih med Slovenci in Madžari glede položaja manjšine smo izračunali t-test,⁹ ki nam omogoča preverjanje naslednje hipoteze: **percepcija položaja madžarske manjšine je v očeh Slovencev in Madžarov različna.**

⁸ Ogrsko dedno pravo je način dedovanja, ki daje pravico do zemlje vsem družinskim članom. Tako so v Prekmurcu ustvarjali nove kmetije z razkosavanjem skupne lasti med samostojne družinske člane. Takšen način dedovanja je bil bolj razvit med katoliki kot med evangeličani. Evangeličani so se razdrobljevanju zemlje ubranili z manjšim številom otrok.

⁹ T-test lahko izračunamo za neodvisne vzorce. Zadoščeno pa mora biti naslednjima predpostavkama: normalna porazdelitev populacije in enaka varianca vzorcev. Statistični paket SPSSPC omogoča izračun t-testa tudi kadar predpostavkam ni v celoti zadoščeno, obstaja pa velik vzorec, ki ne vsebuje veliko netipičnih rezultatov.

Ugotoviti moramo ali obstajajo med podvzorcema bistvene razlike v odgovorih, ali obstajajo razlike samo v nekaterih stališčih ali pa razlik sploh ni. Po pregledu tabele 6 (glej prilogo) vidimo, da med obema etničnima skupinama glede odgovorov obstajajo v večini primerov statistično značilne razlike.

Institucionalna podpora

Samo pri dveh trditvah V1 - "Madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji." in V15 - "Sedanja organiziranost šolstva na narodnostno mešanem območju je ustrezna.", med mnenji pripadnikov madžarske in slovenske narodnostne skupine ni statistično značilnih razlik. Oboji se s trditvami v večji meri strinjajo.

S trditvijo V1 se strinja 56.7 % Slovencev in 62.6 % Madžarov. Madžarski in italijanski narodni skupnosti je omogočeno sodelovanje pri oblikovanju političnega življenja v Sloveniji. Slovenska ustava zagotavlja obema narodnima skupnostima predstavnika v Državnem zboru. Na narodnostno mešanem območju imajo pripadniki narodnih skupnosti vse možnosti vpliva v skladu z Ustavo Republike Slovenije, ki jasno pravi: "Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnih skupnosti" (Ustava RS, čl. 64). Kljub temu se pripadniki manjšine, mogoče tudi zaradi njihovega relativno majhnega števila, ne čutijo kot skupnost, ki bi imela težo v političnem življenju v Sloveniji. Podobnega mnenja so tudi Slovenci.

Glede izobraževanja na narodnostno mešanih območjih ugotovimo, da se s sedanjo organiziranostjo šolstva (V15) strinja visok delež pripadnikov obeh narodnih skupin, 67.4 % Slovencev in 70.1 % Madžarov.

Vloga vzgoje in izobraževanja na narodnostno mešanih območjih je začrtana v Ustavi Republike Slovenije, njune naloge pa so še dodatno opredeljene z zakonom. Madžarski jezik je na narodnostno mešanem območju formalno enakopraven s slovenskim jezikom na vseh področjih. Analiza percepcij anketiranih pokaže, da je večji del pripadnikov slovenske in madžarske narodnostne skupnosti zadovoljen z obstoječo dvojezično šolo¹⁰ in s tem posredno želi ohraniti etnično raznolikost, razvoj jezikovnega ter kulturnega pluralizma na narodnostno mešanem območju. Čeprav madžarščina nima statusa mednarodnega jezika, se zdi prebivalcem narodnostno mešanega območja znanje tega jezika koristno, predvsem zaradi lažjega sporazumevanja s pripadniki madžarske narodnostne skupnosti in spoznavanja njihove kulture. Pripadnikom manjšine pa pomeni možnost učenja maternega jezika bistven element, ki omogoča ohranjanje njihove narodnostne identitete.

Glede ostalih spremenljivk, ki merijo percepcijo institucionalne podpore ugotovimo, da se samo 47.7 % pripadnikov madžarske narodnostne skupnosti in 66.6 % Slovencev ne strinja s trditvijo, da Madžari v Prekmurju nimajo ustrezne vloge pri obliko-

¹⁰ V Prekmurju deluje dvojezična šola od leta 1959. Model dvojezičnega šolstva, ki je razvit v Prekmurju, sodi med dvosmerne modele ohranjanja dveh jezikov. Njegova značilnost je dvojezični pouk, ki ga obiskujejo učenci dveh narodnosti v skupnih oddelkih. Oba jezika imata enak status pri vseh predmetih, kar se uresničuje z prehanjem iz enega v drug jezik v določenem časovnem zaporedju (Nečak Lük, 1990).

vanju lastne življenjske usode (V2). Iz tega je razvidno, da Slovenci v institucionalnih možnostih vidijo večjo potencialno moč kot sami Madžari.

S trditvijo, da Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (V4) se ne strinja 60.1 % Slovencev in 37.7 % Madžarov. Tu je opazno razhajanje v stališčih. Podobno se s trditvijo "Republika Slovenija bolj skrbi za italijansko kot za madžarsko manjšino." (V5) ne strinja samo 36.1 % Madžarov in 52.3 % Slovencev. Po drugi strani pa 72 % Madžarov in 89.7 % Slovencev meni, da je madžarska manjšina v Sloveniji v zadostni meri zakonsko zaščiteni (V6). Pri vseh treh trditvah obstajajo razlike med percepcijami večine in manjšine. Pripadniki madžarske manjšine sicer menijo, da so zakonsko v zadostni meri zaščiteni, se pa kljub temu počutijo v primerjavi z italijansko manjšino oz. Slovenci v zamejstvu nekoliko zapostavljeni. Dejavniki kot so nerazvitost Prekmurja, velika medijska pozornost, ki je namenjena italijanski manjšini vplivajo na njihove subjektivne percepcije družbene stvarnosti.

Madžari so v večji meri zadovoljni z negovanjem madžarske kulture, saj jih 73.4 % meni, da je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska (V16). Enakega mnenja je 86.4 % Slovencev. Za oživljanje madžarske kulturne v Lendavi skrbi predvsem Zavod za kulturo madžarske narodnosti, ki redno organizira literarne večere, koncerte, gledališke predstave v madžarščini in nastope folklornih skupin.

S prisotnostjo sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV, radio) v madžarskem jeziku (V14) je zadovoljnih 54.2 % Madžarov in 73.9 % Slovencev. V Prekmurju v madžarščini izhaja tednik *Népújság* (uredništvo *Népújsága* vsako leto pripravi koledar *Naptár*), literarna in družboslovna revija *Muratáj* ter Lendavski zvezki. Madžarska manjšina ima tudi lokalni radijski program radio Lendava in vsakih štirinajst dni polurno oddajo *Hidak-Mostovi* na prvem programu slovenske nacionalne televizije.¹¹ Medijska dejavnost madžarske manjšine v Prekmurju je relativno pestra, kljub temu je samo polovica anketiranih zadovoljna s količino sredstev množičnega obveščanja v madžarskem jeziku. Mogoče je, da so pripadniki madžarske narodne skupnosti bolj nezadovoljni z vsebino kot s količino. Ponuditi bi morali bolj raznovrstno in popularno branje ter poleg informativne televizijske oddaje tudi razvedrilni program.

Le 28.3 % Slovencev in 40.7 % Madžarov meni, da sosednja Madžarska nima dovolj tesnih stikov z madžarsko manjšino v Sloveniji (V17). Glede tega vprašanja se pogledi večine in manjšine sicer razlikujejo, vendar ne v tolikšni meri kot pri ostalih trditvah. Povezovanje manjšine z državo matičnega naroda je eden od temeljnih pogojev za ohranjanje in razvijanje značilnosti manjšine in ustvarjanje pogojev za ohranjanje identitete njenih pripadnikov. To pravico vsebujejo mednarodni dokumenti o zaščiti narodnih manjšin, ustava Republike Slovenije pa v 64. členu specifično govori o pravicah avtohtone italijanske in madžarske skupnosti in njunih pripadnikov do negovanja odnosov z njunima matičnima narodoma in njunima državama. Do sredine osemdesetih let Madžarska ni kazala zanimanja za usodo Madžarov v zamejstvu in v svetu. Takšna politika je gotovo negativno vplivala na identiteto madžarske manjšine. Obstajali pa so še drugi dejavniki, ki so zavirali njuno povezovanje. Madžarska manjšina v Prekmurju je živela v ekonomsko in politično bolj odprtem okolju kot ga je omogočala

¹¹ Več o tem Katarina Munda-Himók v prispevku Javna občila na narodnostno mešanem območju v Lendavi, *Razprave in gradivo*, 1993, št. 28.

Madžarska. Razlika je bila tudi v življenjskem standardu Madžarov v Prekmurju, ki je bil višji od življenjskega standarda na Madžarskem. Vse to je madžarsko manjšino od države matičnega naroda prej ločevalo kot združevalo (Mejak, 1993).

Če povzamemo stališča pripadnikov večine in manjšine glede institucionalne podpore, ugotovimo, da v odgovorih Madžarov prihaja do razlik med družbeno stvarnostjo in subjektivnimi percepcijami. Po eni strani so v glavnem zadovoljni z zakonsko zaščito manjšine, s prisotnostjo kulturne dejavnosti, z dvojezično šolo in do neke mere tudi s količino sredstev množičnega obveščanja v madžarskem jeziku. Po drugi strani pa menijo, da nimajo ustrezne vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode, da RS bolj skrbi za italijansko manjšino in Slovence v zamejstvu kot za njih.

Slovinci imajo o večini obravnavanih trditev drugačna stališča kot pripadniki madžarske narodnostne skupnosti. Pri njih se jasno izraženo prepričanje, da je institucionalna podpora manjšini v celoti zagotovljena. Kar pomeni, da percipirajo njen položaj v lepši luči, kot ga doživlja manjšina sama.

Oboji, tako pripadniki večine kot manjšine, so zadovoljni z obstoječo organiziranostjo šole, oboji menijo, da madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji, blizu pa so si tudi v stališču, da Madžarska nima dovolj tesnih stikov s svojo manjšino v Sloveniji.

Družbeno-ekonomska vitalnost

Pri vseh spremenljivkah, s katerimi merimo percepcije družbeno ekonomskega statusa so se med narodnostnima skupnostima (večino in manjšino) pokazale statistično značilne razlike.

Velika večina anketirancev (87.2 %) se je strinjala s trditvijo, da pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci (V9), vendar v odgovorih med narodnostnima skupnostima obstajajo razlike. Slovenci (91.3 %) se v večji meri kot Madžari (79.9 %) strinjajo s trditvijo. Čeprav je delež Madžarov, ki meni, da pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci precej visok, je v njihovih percepcijah položaj manjšine slabši kot v percepcijah Slovencev. V podobni raziskavi leta 1985 so ugotovili, da razlike v izobrazbeni strukturi med madžarskim in slovenskim prebivalstvom obstajajo skoraj v vseh naseljih (kjer je številčnost dovolj velika, da je mogoča primerjava) na narodnostno mešanem območju. Madžari so v veliko večji meri ostali kmečka populacija oz. populacija, ki je bolj odvisna od kmetovanja kot od gospodarstva. Medtem ko so bili Slovenci precej bolj prostorsko in socialno mobilni¹² (Genorio, 1985).

Kar 76.2 % Madžarov meni, da imajo na narodnostno mešanem območju enake pogoje za gospodarski razvoj kot Slovenci (V3). Enakega mnenja je 93.2 % Slovencev.

“Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.” (V7) - s to trditvijo se ne strinja 82.2 % Madža-

¹² Razlike med obema populacijama, ugotovljene na podlagi popisnih podatkov za leto 1981, so naslednje: največji delež prebivalstva s samo osnovnošolsko izobrazbo je med madžarskim prebivalstvom; višji delež slovenskega prebivalstva v kategoriji tistih, ki imajo višjo izobrazbo od osnovnošolske; zlasti velike so razlike pri deležu tistih s končano višjo ali visoko šolo (delež pri Slovenci je skoraj trikrat višji) (Genorio, 1985).

rov in 62.5 % Slovencev. Obstaja precejšnja razlika med mnenji Madžarov in Slovencev. Dejstvo, da je na narodnostno mešanem območju pri vseh javnih službah zahtevano znanje madžarskega in slovenskega jezika, lahko Slovenci občutijo kot prednost Madžarov, ki bolje obvladajo madžarski jezik.

“Pripadniki madžarske manjšine imajo zunaj narodnostno mešanega ozemlja enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci.” (V8). S to trditvijo se strinja 53.1 % Madžarov in 66.2 % Slovencev. Tukaj bi bilo zanimivo analizirati, zakaj se relativno majhen delež strinja s tem stališčem ali zaradi pomanjkljivega znanja slovenskega jezika, ali zaradi nižje stopnje izobraženosti, ali iz kakšnih drugih razlogov.

Glede trditve “Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski.” (V10) se z njo strinja 43.7 % Madžarov in 24.3 % Slovencev. Interpretacija zgodovine, vedenje o skupnem izvoru igra pomembno vlogo pri oblikovanju etnične identitete, etničnega ponosa. Zgodovinski spomin na Ogrski imperij, h kateremu je Prekmurje sodilo kar nekaj stoletji, pripadnike madžarske narodne skupnosti še danes navdaja s ponosom.

Iz odgovorov anketirancev vidimo, da Madžari svoj družbeni in socialni status doživljajo nekoliko slabše kot ga percipirajo Slovenci.

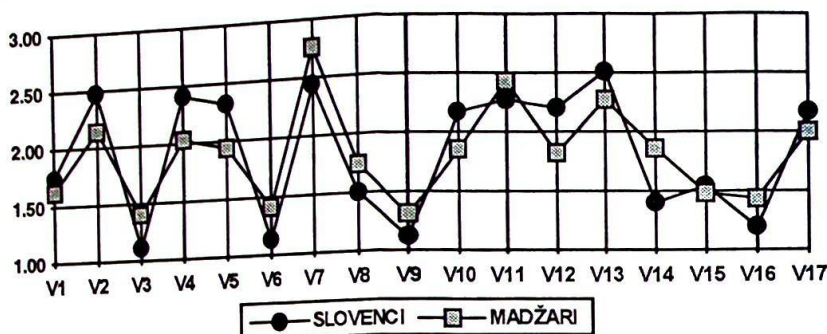
Demografska vitalnost

V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih (V11), s tem se ne strinja 35.8 % Slovencev in 52.1 % Madžarov. Pri izbiri življenjskega partnerja 16.1 % Slovencev in 39.4 % Madžarov meni, da so Madžari bolj pripravljeni izbirati partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari (V12). Pri trditvi V13 - Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev, opazimo manjše razlike v percepcijah, saj se z njo ne strinja 57.7 % Slovencev in 43.6 % Madžarov.

Izražena stališča anketirancev samo potrjujejo naše predpostavke. Pripadniki madžarske narodne skupnosti menijo, da je zanje v primerjavi s Slovenci značilna nižja rodnost, da so v večji meri pripravljeni izbirati partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari in da so manj mobilni kot Slovenci.

Poglejmo si še grafični prikaz odgovorov anketirancev. Iz grafa 1 razberemo, da je do odstopanj v odgovorih med obema narodnostnima skupinama prišlo pri vseh trditvah razen pri V1, V15 in V17.

Graf 1: Povprečne vrednosti za vsako posamezno trditev v letu 1991 (N=582).
(1 - strinjam se, 2 - niti se strinjam niti se ne strinjam, 3 - ne strinjam se)

Za nadaljnjo analizo podatkov smo uporabili metodo multivariatne analize - **diskriminantno metodo**. S pomočjo diskriminantne metode iščemo tiste razsežnosti, ki kar najbolj pojasnjujejo razlike med skupinami in ki omogočajo kar se da dobro prirejanje enot v naprej določene skupine (napovedovanje). Diskriminantna analiza pomeni nadaljevanje multivariatne analize variance. Če smo z multivariatno analizo variance ugotovili, da so razlike med povprečji značilne, se zdaj postavljajo vprašanja nadaljnje-ga študija teh razlik.

V diskriminantni analizi smo uporabili metodo *stepwise* v kateri statistični kriterij (Wilkinsonova lambda) sam določi vrstni red vključevanja spremenljivk v analizo. Signifikantnost učinka vsake dodane spremenljivke je zmerjena s statističnim testom F na podlagi katerega poteka odločitev ali bo spremenljivka ostala v končni analizi ali ne. Na vsakem koraku se v analizo vključi tista spremenljivka, ki ima največji F. Postopek se ponavlja toliko časa dokler ni več spremenljivk, ki bi imele vrednost F večjo kot 1. Hkrati pa izključi vsako v predhodnem koraku vključeno spremenljivko, katere vrednost F je padla pod 1 in ki tako nič več ne prispeva k natančnejšemu razločevanju dveh skupin, ker je njeno vlogo prevzela nova spremenljivka. Ker imamo v analizi samo dve skupini metoda izračuna eno diskriminantno funkcijo.

V analizo so bili vključeni:

	število
Slovenci	361
Madžari	208
Skupaj	569

Iz tabele 7 (glej prilogo) lahko razberemo, da so razen pri spremenljivkah V17, V15 in V1 povsod drugod statistično značilne razlike med Slovenci in Madžari. To pomeni, da so razlike v povprečnih vrednostih dovolj velike, da so statistično značilne. Kljub temu, pa zaradi prej omenjenih razlogov metoda *stepwise* v analizo ni vključila vseh 14, temveč samo 12 spremenljivk.

Tabela 1: Prikaz spremenljivk glede na njihovo težo pri diskriminantni funkciji v letu 1991.

	standardizirana diskriminantna funkcija (k_p/k_e)	strukturne uteži (a)
V3 - Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci.	0.18	0.44
V4 - Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (Italijane, Madžare).	-0.19	-0.41
V6 - Madžarska manjšina v Sloveniji je v zadostni meri zakonsko zaščitena.	0.26	0.43
V7 - Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	0.27	0.37
V9 - Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci.	0.18	0.32
V10 - Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski.	-0.17	-0.34
V11 - V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih.	0.36	0.24
V12 - Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari.	-0.40	-0.45
V13 - Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev.	-0.18	-0.30
V14 - Sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV in radio) v madžarskem jeziku je dovolj.	0.26	0.50
V15 - Sedanja organiziranost šolstva na narodnostno mešanem območju je ustrezna.	-0.18	-0.05
V16 - Na narodnostno mešanem območju je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska.	0.17	0.32

Posamezna stališča bolj ali manj močno ločijo narodnostni skupnosti. Spremenljivke, ki imajo večje uteži, bolj ločijo skupini.

moč odvisnosti	spremenljivke
visoka, $a > 0.5$	V14, V12, V3, V6, V4
srednja, $a > 0.3$	V7, V10, V16, V9, V13
šibka, $a > 0.2$	V11
kanonični korelacijski koeficient	0.50
χ^2 - statistika, ki preverja smiselnost celotnega modela. V našem primeru modela ni potrebno zavrniti.	161.547 ***
centroidi (povprečje diskriminantne skupine)	
Slovenci	-0.44
Madžari	0.76

Povprečji posameznih skupin sta med seboj ločeni malo več kot za en standardni odklon, kar ni malo.

Klasifikacijska tabela

	Slovenci	Madžari	N
Slovenci	76.7 %	23.3 %	361
Madžari	31.3 %	68.8 %	208
N			569

Pravilno uvrščenih, v posamezno narodno skupino, je 73.8 % anketiranih. Glede na to, da je kriterij za uspešno diskriminantno analizo vsaj 50 % pravilno uvrščenih enot, smo lahko z rezultatom zadovoljni.

Analiza podatkov druge časovne točke - leta 1994

Družbene reforme, v obeh državah (oblikovanje večstrankarskega parlamentarnega sistema, oblikovanje pravne države), so vplivale na odnos države do narodnostnih manjšin. Družbene spremembe so vzpodbudile organiziranost in različne oblike dejavnosti narodnostnih skupnosti (razvoj medijev, politična organiziranost, založništvo, kulturna dejavnost, izobraževanje, izboljševanje položaja maternega jezika). Novi družbeni pogoji naj bi omogočili napredek na ravni pospešenega razvijanja institucionalnih možnosti za uveljavljanje etnične raznolikosti prebivalstva narodnostno mešanega območja. Upravičeno sklepamo, da so družbene in politične reforme vplivale tudi na percepcijo posamezne narodnostne skupnosti. Zato smo se odločili za ponovitev raziskave in preverjanje stališč ter mnenj anketirancev v drugi časovni točki, torej 3 leta pozneje.

Pregled sprememb v stališčih vseh anketirancev (pripadnikov slovenske in madžarske narodne skupnosti) med letom 1991 in 1994 nam da naslednjo sliko.

Do statistično značilnih razlik v smislu, da se s trditvijo v večji meri kot prej ne strinjajo, je prišlo pri trditvah:

P3 - "Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci."

P5 - "Republika Slovenija bolj skrbi za italijansko kot za madžarsko manjšino."

P10 - "Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski."

P12 - "Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari."

P17 - "Sosednja Madžarska nima dovolj tesnih stikov z madžarsko manjšino v Sloveniji."

Do statistično značilnih razlik v smislu, da se s trditvijo v večji meri kot prej strinjajo, pa je prišlo pri dveh trditvah:

P7 - "Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci."

P14 - "Sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV in radio) v madžarskem jeziku je dovolj."

Tako kot smo pričakovali je glede nekaterih trditev prišlo do sprememb v mišljenju oz. percepciji anketirancev. Nekatero spremembo so pozitivne, druge negativne, nekatere so pričakovane druge ne. Vendar so to spremembe v stališčih celotnega vzorca, ki vključuje tako pripadnike slovenske kot madžarske narodne skupnosti. Nas pa zanimajo predvsem razlike v stališčih med obema narodnostnima skupinama (večino in manjšino).

Institucionalna podpora

V drugi časovni točki leta 1994 med Slovenci in Madžari ni statistično značilnih razlik v stališčih pri trditvah **P1** - "Madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji." in **P17** - "Sosednja Madžarska nima dovolj tesnih stikov z madžarsko manjšino v Sloveniji."

V primerjavi s prvo časovno točko se je delež Slovencev (43.6 %) in Madžarov (51 %), ki se strinjajo s trditvijo **P1** zmanjšal, hkrati pa sta deleža tistih, ki se s trditvijo ne strinjajo, ostala skoraj nespremenjena. Pripadniki madžarske narodnostne skupnosti se v svojih percepcijah ne obravnavajo kot skupnost, ki bi imela težo v političnem življenju. (Lahko, da so dogodki v parlamentu v zadnjem času vplivali na njihove percepcije, saj sta glasova dveh poslancev narodnostnih skupnosti postala ključna za izvolitev mandatarja in oblikovanje slovenske vlade.)

Pri odgovorih na trditev **P17** opazimo pri Madžarih in Slovencih praktično nespremenjeno stališče. S trditvijo, da manjšina nima dovolj tesnih stikov s sosednjo Madžarsko se še vedno strinja 28.3 % Slovencev in 36.4 % Madžarov. Leta 1990 so bile spremembe političnega sistema na Madžarskem odpravljene mnoge administrativne ovire, ki so vplivale na obmejno sodelovanje. Čezmejni stiki prebivalstva so postali nekoliko bolj sproščeni. Meddržavni sporazumi omogočajo sodelovanje med manjšino

in državo matičnega naroda na področju izobraževanja (stiki izobraževalnih organizacij, štipendije za visokošolski in podiplomski študij, izpopolnjevanje učiteljev dvojezičnih šol na Madžarskem) in kulturnega sodelovanja. Do boljšega sodelovanja je prišlo tudi na gospodarskem področju. Še višjo raven pravnega varstva, ohranjanja in razvijanja narodne identitete pripadnikov madžarske narodne skupnosti v Sloveniji (in slovenske manjšine na Madžarskem) pa zagotavlja Sporazum, ki je bil podpisan 6. 11. 1992 v Ljubljani.¹³

Formalno je sicer prišlo do izboljšav in sprememb, dejansko uresničevanje vseh možnosti sodelovanja med manjšino in državo matičnega naroda pa bo verjetno izpeljano šele v naslednjih letih.

Pri trditvi V2 - "Madžari v Prekmurju nimajo ustrezne vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode." so se razlike med Slovenci in Madžari nekoliko poglobile. Medtem ko je stališče Madžarov glede vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode ostalo praktično nespremenjeno (40.8 % se s trditvijo ne strinja), se Slovenci s to trditvijo v večji meri kot prej ne strinjajo (83.2 %). Medtem ko v percepcijah Madžarov družbeno politične reforme in nove institucionalne možnosti niso prispevale k izboljšanju njihovega položaja, so Slovenci prepričani v vedno boljši položaj manjšine.

Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (V4) s tem se ne strinja 70.2 % Slovencev in 39.2 % Madžarov. S trditvijo V5 - "Republika Slovenija bolj skrbi za italijansko kot za madžarsko manjšino." se ne strinja 64.9 % Slovencev in 37.6 % Madžarov, medtem ko 93.2 % Slovencev in 66 % Madžarov meni, da je madžarska manjšina v Sloveniji v zadostni meri zakonsko zaščitena (V6). Pri prvih dveh trditvah (V4 in V5) so percepcije Madžarov ostale nespremenjene, pri trditvi V6 pa jih v drugi časovni točki celo nekaj manj meni, da so zakonsko v zadostni meri zaščiteni. Po drugi strani pa Slovenci glede vseh treh trditev zelo pozitivno ocenjujejo položaj Madžarov.

V drugi časovni točki se 78.6 % Slovencev in 64.1 % Madžarov strinja s trditvijo P16 - "Na narodnostno mešanem območju je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska." Analiza odgovorov na trditev P16 je pokazala, da so se razlike v stališčih med Slovenci in Madžari zmanjšale, oboji pa se v primerjavi z letom 1991 v manjši meri strinjajo s trditvijo.

Pri trditvi P15 - "Sedanja organiziranost šolstva na narodnostno mešanem območju je ustrezna." pa se je zgodilo ravno obratno in so se razlike pojavile v drugi časovni točki. Delež Slovencev (48.9 %), ki se strinjajo s sedanjo organiziranostjo šolstva se je zmanjšal. Presenetljivo se je za malenkost zmanjšal tudi delež pripadnikov madžarske narodnostne skupnosti (66 %), ki se strinjajo s trditvijo. Razlogov zato je lahko več, lahko gre za razširjanje mnenja, da je obvezno učenje madžarščine na narodnostno mešanem območju nepotrebno, saj komuniciranje v javnosti tako ali tako večinoma

¹³ Sporazum izhaja iz načel mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah in svoboščinah ter mednarodnih dokumentov o varstvu manjšin. V njem so našeta konkretna področja sodelovanja, ki so nujna za ohranitev in razvoj ter svobodno izražanje kulture, jezikovne, verske in celovite slovenske oziroma madžarske identitete. Podpisnici v 10. členu dokumenta zagotavljata možnosti za vsestranske, svobodne in neposredne stike manjšin z matičnim narodom ter njegovo državo in javnimi ustanovami. V ta namen bosta podpisnici odpirali nove mejne prehode, skrbeli za prometne povezave, podpirale gospodarske in kulturne stike ter izmenjavo strokovnjakov (Razprave in gradivo, 1992).

poteka v slovenščini. Ali pa gre za izražanje nezadovoljstva nad kakovostjo izobraževalnih programov in kadrov oziroma izražanje prepričanja, da so otroci v dvojezični šoli preobremenjeni.

V drugi časovni točki se odraža tudi nekoliko večje zadovoljstvo s količino sredstev množičnega obveščanja v madžarskem jeziku - P14, vendar pri Slovencih in ne pri Madžarih. Kljub našim pričakovanjem, da bodo nove družbene razmere pozitivno vplivale na stališča o medijski dejavnosti v Prekmurju, se percepcije pripadnikov manjšine niso bistveno spremenile. Manjšinski mediji bi morali spremeniti obliko, vsebovati bi morali poleg lokalnih novic in informativne vsebine več razvedrilne vsebine. Predvsem bi morali pritegniti mlajše in srednje generacije, ki se veliko hitreje kot starejše generacije integrirajo v večino. Proces asimilacije se lahko z ustrežno politiko upočasnijo, mediji pa imajo pri tem pomembno vlogo, saj prispevajo k reprodukciji in utrjevanju nacionalnih občutkov.

Družbeno-ekonomska vitalnost

Pri trditvi P3 - "Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci." se v letu 1994 stališča anketiranih niso spremenila. Tudi v drugi časovni točki so se s trditvijo bolj strinjali Slovenci (91.5 %) kot Madžari (71.6 %).

Do še večje razlike je prišlo v percepcijah Slovencev in Madžarov glede trditve P7 - "Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.", saj se pri drugem merjenju s trditvijo ne strinja 31.7 % Slovencev in 84.5 % Madžarov.

Podoben trend opazimo pri trditvi P8, pri kateri se stališče Madžarov praktično ni spremenilo (s trditvijo se strinja 58.3 %), več Slovencev kot prej (74.2 %) pa se je strinjalo s trditvijo, da imajo pripadniki madžarske manjšine zunaj narodnostno mešanega ozemlja enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci.

Leta 1994 med obema narodnostnima skupinama ni razlik v stališčih pri trditvah P9 - "Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci." S trditvijo se strinja 85.9 % in 79.8 % Madžarov.

Do manjšega preobrata je prišlo pri trditvi P10 - "Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski.", s katero se leta 1994 strinja manj Madžarov (36.9 %) in manj Slovencev (15.3 %).

Na nove družbeno-ekonomske pogoje, inovacije se najhitreje odziva mlajše, bolj izobraženo in mobilno prebivalstvo. Madžari, ki so še bolj vezani na kmetijsko pridelavo bodo z nameščanjem nove infrastrukture ter drugih gospodarskih in negospodarskih dejavnosti na odpirajoči se tromeji izgubljali zemljišča, premajhna socialna in prostorska mobilnost pa jih bo ovirala pri vključevanju v sodobne družbene procese (Zupančič, 1993). V drugi časovni točki so se razlike v percepcijah Slovencev in Madžarov glede družbenega in socialnega položaja še povečale.

Demografska vitalnost

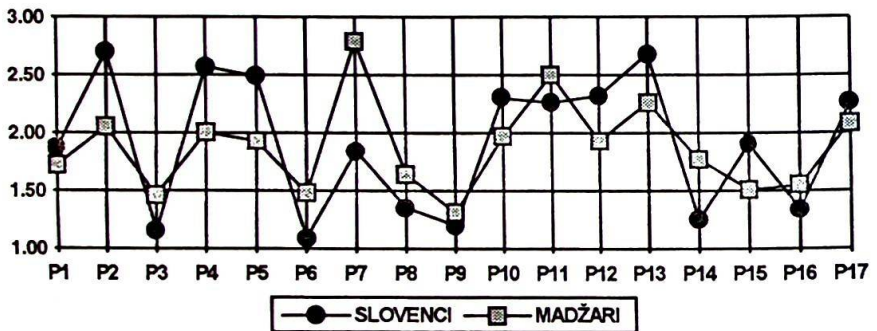
S trditvijo P11 - "V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih." se ne strinja 38.4 % Slovencev in 58.3 % Madžarov. V primerjavi z letom 1991 v odgovorih ni nobenih bistvenih razlik.

Do sprememb ni prišlo tudi pri P12 - "Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari", kjer se s trditvijo ne strinja 34 % Madžarov in 47.3 % Slovencev.¹⁴

Glede trditve P13 - "Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev.", pa se tako Slovenci (74.9 %) kot Madžari (51 %) z njo v večji meri kot prej ne strinjajo.

Če primerjamo sliko za leto 1991 (graf 1) in sliko za leto 1994 (graf 2), ugotovimo, da so se pri zadnjem anketiranju nekatere že obstoječe razlike med obema narodnostnima skupinama še poglobile (P2, P4, P5, P7).

Graf 2 Povprečne vrednosti za vsako posamezno trditev v letu 1994 (N=295).
(1 - strinjam se, 2 - niti se strinjam niti se ne strinjam, 3 - ne strinjam se)

Z diskriminantno metodo smo analizirali podatke tudi za drugo časovno točko .

V analizo so vključeni:

	število
Slovenci	180
Madžari	97
Skupaj	277

¹⁴ Pregled empiričnih raziskovalnih podatkov iz raziskav SJM od 1980. leta naprej pokaže, da so Slovenci ves čas izrazito endogamno zaprti usmerjeni v zvezi z razvijanjem intimnih primarnih odnosov - sklepanjem medsebojnih porok. Večina je pripravljena sklepati poroke le s partnerji slovenske narodnostne pripadnosti. Prelomnica izrazite endogamnosti je leto 1989 (Klinar, 1994). Prekmurje kot narodnostno mešano območje je v tem pogledu nekakšna izjema. Večstoletno skupno bivanje pripadnikov slovenske in madžarske narodne skupnosti je prispevalo k mnogim mešanim zakonom.

V primerjavi z letom 1991, med pripadniki madžarske in slovenske narodne skupnosti ni statistično značilnih razlik pri trditvah P1, P9, P11, P16 in P17 (glej tabelo 9 v prilogi). V diskriminantno analizo pa je vključenih 10 spremenljivk.

Tabela 2: Prikaz spremenljivk glede na njihovo težo pri diskriminantni funkciji v letu 1994.

	standardizirana diskriminantna spremenljivka (k_p/k_e)	strukturne uteži (a)
P1 - Madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji.	0.18	-0.11
P2 - Madžari v Prekmurju nimajo ustrezne vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode.	-0.18	-0.53
P4 - Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (Italijane, Madžare).	-0.16	-0.45
P6 - Madžarska manjšina v Sloveniji je v zadostni meri zakonsko zaščitena.	0.34	0.48
P7 - Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	0.59	0.72
P9 - Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci.	0.11	0.11
P11 - V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih.	0.24	0.20
P12 - Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari.	-0.13	-0.28
P13 - Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev	-0.19	-0.39
P14 - Sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV in radio) v madžarskem jeziku je dovolj.	0.19	0.37

Spremenljivke, ki imajo $a > 0.5$ v večji meri ločijo Madžare in Slovence.

moč odvisnosti	spremenljivke
visoka, $a > 0.5$	P7, P2
srednja, $a > 0.3$	P6, P4, P13, P14
šibka, $a > 0.2$	P12

kanonični korelacijski koeficient	0.61
χ^2 - statistika, ki preverja smiselnosti celotnega modela. V našem primeru modela ni potrebno zavrniti	121.727***
centroidi (povprečje diskriminantne skupine)	
Slovenci	-0.56
Madžari	1.06

Klasifikacijska tabela:

	Slovenci	Madžari	
Slovenci	76.7	23.3	180
Madžari	18.6	81.4	97
N			277

Kot vidimo sta v drugi časovni točki skupini še nekoliko bolj ločeni med seboj. Tudi odstotek pravilno uvrščenih enot je nekoliko večji - 78.3 %.

Ocena etnične vitalnosti Madžarov

Vitalnosti etnične skupnosti ni mogoče razumeti brez upoštevanja zgodovinskih okoliščin, sedanje politično-pravne ureditve v državi in mednarodnega konteksta. Madžarska narodna skupnost je po eni strani del družbeno politične skupnosti v kateri živi, po drugi strani pa je to specifična entiteta, ki želi ohraniti najpomembnejše elemente "narodnostnega". Na negovanje in ohranjanje etnične identitete v veliki meri vplivajo kakovost odnosov med večino in manjšino ter splošne družbene razmere v družbi. Vsako obdobje prinaša specifične pogoje za negovanje etnične identitete manjšine.

Na območju Prekmurja so njegovi prebivalci doživeli kar nekaj burnih sprememb, ki so vplivale na njihov narodnostni status. Prva večja sprememba je bila leta 1919, ko je madžarska narodnostna skupnost, s priključitvijo Prekmurja h Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, dobila status manjšine. Prva leta v kraljevini SHS so za njih prinesla socialno negotovost, saj so mnogi prebivalci Lendave zaradi neznanja slovenskega jezika ostali brez zaposlitve. Med okupacijo v 2. svetovni vojni so si ponovno pridobili nekatere pravice, ki so jim prej pripadale kot večinskemu narodu. V okviru Jugoslavije so bili madžarski narodnostni skupnosti zagotovljeni formalni pogoji za negovanje in ohranjanje etničnosti. Kljub temu je geografska lega Prekmurja v preteklosti prinesla več negativnega kot pozitivnega. Območje je bilo odrezano tako od slovenskih kot od madžarskih gospodarskih in kulturnih središč. Državne meje so večkrat odpirali in zapirali, območje na obeh straneh meje je nerazvito, (nerazvita je

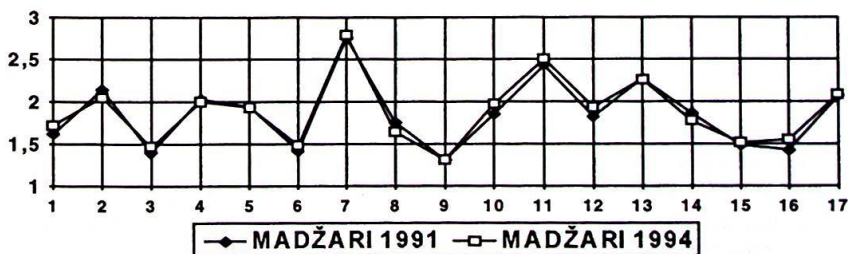
infrastruktura, slabe so cestne povezave, neučinkovito razdrobljeno kmetijstvo) vse to je negativno vplivalo na gospodarski in populacijski razvoj prebivalstva na narodnostno mešanem območju (prim. Mejak, 1993).

Osamosvojitve, nastanek samostojne države Slovenije, prehod iz enopartijskega sistema v demokratičnega tako na Madžarskem kot v Sloveniji je vplival na odnose med državama in s tem tudi skrb za etnične manjšine. Ponujene so nove institucionalne možnosti za krepitev narodnostne identitete. Po drugi strani pa Klinarjevemu mnenju v novih pogojih vznikata t.i. "nacionalizem vzhodnega tipa", za katerega je značilno, da se pojavlja pri narodih, ki so bili dolgo časa politično neavtonomni. Nastajajoča slovenska nacionalna država kaže znake tradicionalnih nacionalnih držav v katerih so možnosti za uveljavljanje regionalizma, avtonomije manjšin in strpnega etničnega pluralizma omejene. Pozno nastala slovenska država s svojimi tradicionalnimi nemodernimi značilnostmi omejuje možnosti za uveljavljanje sodobnejših procesov denacionalizacije in nadnacionalnih integracij. Vzhodni tip nacionalizma igra pomembno mobilizacijsko vlogo, hkrati pa prihaja tudi do pojavov etnocentričnega nacionalizma in neonacionalizma (prim. Klinar, 1994).

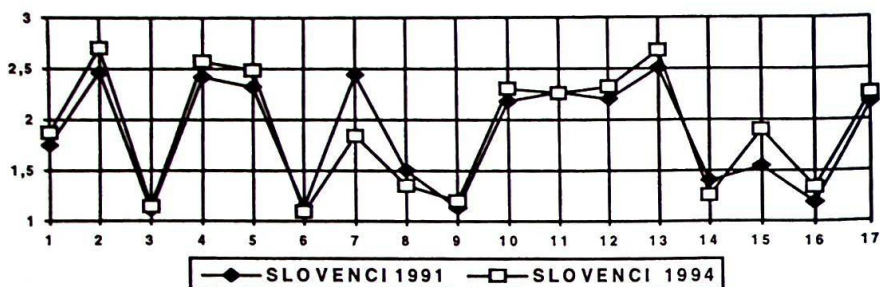
Prvo zajemanje podatkov za analizo smo opravili v času družbeno političnih sprememb, drugo zajemanje pa leta 1994, ko so družbene in politične reforme že zaživele. Na tem mestu moramo še enkrat poudariti, da rezultatov analize lendavskega vzorca, zaradi njegovih specifičnosti, ne moremo posploševati na celotno narodnostno mešano območje. Verjetno bi bili rezultati podobne ankete izpeljane v bolj ruralnem okolju drugačni. Predvidevamo, da bi se pri Madžarih pokazala drugačna percepcija njihovega položaja.

Z rezultati naše analize smo sprejeli hipotezo, ki smo jo postavili na začetku: *percepcija položaja madžarske manjšine je v očeh Slovencev in Madžarov različna*. Razlike v stališčih med Slovenci in Madžari so statistično značilne tako leta 1991, kot leta 1994. Opazno pa je tudi, da so se razlike v drugi časovni točki glede nekaterih stališč še poglobile.

Graf 3: Povprečne vrednosti odgovorov Madžarov pri posameznih trditvah v letu 1991 in 1994 (leta 1991 N=214, leta 1994 N= 104; 1 - strinjam se, 2 - niti se strinjam niti se ne strinjam, 3 - ne strinjam se; številke od 1 do 17 so zaporedne številke vprašanj).

Graf 4: Povprečne vrednosti odgovorov Slovencev pri posameznih trditvah za leto 1991 in 1994 (leta 1991 N=368, leta 1994 N=190; 1 - strinjam se, 2 - niti se strinjam niti se ne strinjam, 3 - ne strinjam se; številke od 1 do 17 so zaporedne številke vprašanj).

Zanimivo je, da so se stališča Slovencev glede določenih tem precej spremenila, medtem ko pri Madžarih v obdobju 1991 do 1994 ni prišlo no bistvenih sprememb (glej graf 3 in 4).

V specifičnih situacijah dajejo nosilci prednost določenim identitetam: spolni, poklicni, kulturni, religiozni ali nacionalni. Tako se tudi pomembnost etnične identitete pri človeku spreminja. Medtem ko od časa do časa odstopi pomembnejši položaj drugim identitetam, se drugič etnična identiteta (pripadnost) pojavi na prvem mestu (Južnič, 1993). Podobno govori Eriksen o dveh situacijah prekomuniciranju in podkomuniciranju. V prvi je izraženo namerno in poudarjeno izkazovanje etničnosti, v drugi pa nosilci etničnosti ne poudarjajo kot pomemben aspekt situacije (Eriksen, 1993:21).

Fishman (1978) na primer govori o treh vidikih premikov oz. sprememb etničnega: premiki v vsebini, premiki v članstvu in premiki v intenzivnosti (pomembnosti). V slovenski etnični identiteti je prišlo do premika v intenzivnosti. Premik se izraža predvsem v bolj izoblikovanem ločevanju med etničnima skupinama (mi/oni) in poudarjanju nacionalne zavesti. V času od osamosvojitve Slovenije (oz. že od srede osemdesetih) se je v javnih diskurzih daje prednost nacionalni zavesti Slovencev, kar vpliva na medetnične odnose z drugimi etničnimi skupnostmi (manjšino). V anomičnem stanju "deli" politike spodbujajo iskanje zavetja v etničnosti in močni nacionalni državi, in razširjajo pojav etnične nestrpnosti in iskanje grešnih kozlov pri drugih etničnostih (prim. Klinar, 1994). Z navdušenjem nad novo nacionalno državo in s poudarjeno nacionalno zavestjo naraščajo pojavi etnične nestrpnosti in etnocentričnega nacionalizma. Podobne trende je opaziti tudi na obravnavanem vzorcu v Lendavi. Povečal se je delež Slovencev, ki meni, da imajo Madžari večje možnosti pri zaposlovanju, več ljudi je nezadovoljnih z obstoječo organiziranostjo dvojezične šole, večji delež ljudi meni, da je sredstev množičnega obveščanja v madžarske jeziku dovolj.

Odgovori madžarskega prebivalstva, ki je do leta 1990 ohranilo svojo specifično etničnost in je bilo zajeto v raziskavo, izkazujejo da se njihova stališča v teh treh letih družbenih sprememb niso bistveno spremenila (glej sliko 3). Nove družbene razmere in

nekoliko spremenjene percepcije slovenske narodne skupnosti, niso vplivale na njihova stališča. So pa do svojega položaja v primerjavi s Slovenci veliko bolj kritični.

Danes je institucionalna podpora madžarski manjšini zelo visoka. Vsa pomembnejša vprašanja, ki zadevajo manjšinsko problematiko so urejena ali v ustavi ali s posebnimi zakoni oziroma predpisi (Vprašanje pa je, koliko dosledno se te uredbe uresničujejo v dejanskem življenju). Rezultati izbrane metodologije pa so vendarle pokazali, da sta družbeno-ekonomska in demografska vitalnost madžarske skupnosti v primerjavi s slovensko nekoliko nižji.

Pri vsem povedanem ne smemo pozabiti, da je obravnavana problematika za nekatere še vedno zelo občutljiva tema. Zato so ljudje, kljub zagotovitvi o anonimnosti previdni v izjavljanju svojih stališč. V tem smislu moramo biti do rezultatov analize nekoliko zadržani. Predvidevati moramo, da nam ne pokaže realnega stanja. S tem mislimo na pričakovanost odgovorov, saj ljudje pri politično obarvanih vprašanjih, največkrat podajajo odgovore, za katere menijo, da so družbeno željeni. Tako moramo ves čas imeti pred očmi, da obstaja razlika med dejanskim in deklarativnim. Kar pa ne pomeni, da so rezultati analize brez vrednosti, gotovo lahko iz njih razberemo validen oris percepcij prebivalcev Lendave.

Priloga

Demografska struktura respondentov osnovnega vzorca

V vsaki tabeli je poleg deležev izražen tudi obseg vzorčne *absolutne standardne napake* (se)¹⁵, ki meri natančnost ocene in pove, kakšno je odstopanje - pri določenem tveganju - od prave vrednosti.

Tabela 1: Narodna struktura vzorca izražena v odstotkih v prvi (leta 1991) in drugi (leta 1994) časovni točki raziskave v Lendavi.

Narodnost	1991 %	se %	95% interval	1994 %	se %	95 % interval
Slovenci	54.7	1.9	54.7 ± 3.7	56.8	2.7	56.8 ± 5.3
Madžari	31.8	1.8	31.8 ± 3.5	31	2.5	31 ± 4.9
drugi	13.5	1.3	13.5 ± 2.6	12.2	1.8	12.2 ± 3.5
N	678			338		

Tabela 2: Starostna struktura vzorca izražena v odstotkih v prvi (leta 1991) in drugi (leta 1994) časovni točki raziskave v Lendavi.

Starost	1991 %	se %	95% interval	1994 %	se %	95% interval
do 30 let	23.3	1.9	23.3 ± 3.2	21.6	2.2	21.6 ± 4.4
od 31 do 50 let	47.2	1.9	47.2 ± 3.7	45.3	2.7	45.3 ± 5.3
nad 50 let	29.5	1.7	29.5 ± 3.4	33.1	2.5	33.1 ± 5
N	678			338		

Tabela 3: Izobrazbena struktura vzorca izražena v odstotkih v prvi (leta 1991) in drugi (leta 1994) časovni točki raziskave v Lendavi.

Izobrazba	1991 %	se %	95% interval	1994 %	se %	95% interval
do osnovne šole	25.4	1.6	25.4 ± 3.3	23.4	2.3	23.4 ± 4.5
poklicna šola	19.3	1.5	19.3 ± 2.9	18.9	2.2	18.9 ± 4.2
srednja šola	35.8	1.8	35.8 ± 3.6	36.7	2.6	36.7 ± 5.1
višja ali visoka šola	19.5	1.5	19.5 ± 2.9	21.0	2.2	21 ± 4.3
N	678			338		

¹⁵ V primeru enostavnega slučajnega vzorca, kjer vzorčni delež p ocenjuje populacijski delež P , ima standardna napaka naslednjo obliko: $se(p) = \sqrt{p(1-p)/n}$; 5 odstotni interval zaupanja je tedaj $p \pm 1.96 \sqrt{p(1-p)/n}$.

Tabela 4: Poklicna struktura vzorca izražena v odstotkih v prvi (leta 1991) in drugi (leta 1994) časovni točki raziskave v Lendavi.

Poklic	1991 %	se %	95% interval	1994 %	se %	95% interval
vodilni, strokovnjaki	8.8	1.1	8.8 ± 2.1	9.8	1.6	9.8 ± 3.2
uslužbenci	27.9	1.7	27.9 ± 3.4	30.5	2.5	30.5 ± 4.9
delavci	30.2	1.7	30.2 ± 3.4	25.1	2.3	25.1 ± 4.6
zasebniki	3.7	0,7	3.7 ± 1.4	3	0.9	3 ± 1.8
kmetje	0.4	0.2	0.4 ± 0.5	0.3	0.3	0.3 ± 0.6
nezaposleni, gospodinjje, študentje	13.3	1.3	13.3 ± 2.5	13.3	1.8	13.3 ± 3.6
upokojenci	15.7	1.4	15.7 ± 2.7	18	2.1	18 ± 4.1
N	678			338		

Tabela 5: Razvrstitev spremenljivk glede na velikost aritmetične sredine za 3 stopenjsko lestvico za leto 1991. (N=678)

	Strinja %	Niti da niti ne %	Ne strinja	\bar{X}
V9 - Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci.	87.2	6.6	6.2	1.19
V3 - Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci.	87.6	4.7	7.7	1.20
V6 - Madžarska manjšina v Sloveniji je v zadostni meri zakonsko zaščitena.	82.7	9.9	7.4	1.25
V16 - Na narodnostno mešanem območju je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska.	80.5	9.2	10.3	1.29
V15 - Sedanja organiziranost šolstva na narodnostno mešanem območju je ustrezna.	68.4	11.2	20.4	1.52
V14 - Sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV in radio) v madžarskem jeziku je dovolj.	67.2	10.6	22.2	1.55
V8 - Pripadniki madžarske manjšine imajo zunaj narodnostno mešanega ozemlja enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	60.8	18.8	20.4	1.59
V1 - Madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji.	58.9	12	29.1	1.70
V12 - Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari	24.3	45.5	30.2	2.06
V10 - Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski.	30.1	31.8	38.1	2.08
V17 - Sosednja Madžarska nima dovolj tesnih stikov z madžarsko manjšino v Sloveniji.	32.1	21.6	46.2	2.14
V5 - Republika Slovenija bolj skrbi za italijansko kot za madžarsko manjšino.	26	26.6	47.4	2.21

V4 - Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (Italijane, Madžare).	22.8	24.9	52.2	2.29
V11 - V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih.	8.3	50.5	41.1	2.33
V2 - Madžari v Prekmurju nimajo ustrezne vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode.	23.9	15.8	60.3	2.36
V13 - Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev.	9.3	36.7	54	2.45
V7 - Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	13.4	17.7	68.9	2.55

Pri testiranju hipoteze se najprej odločimo, kako strogi bomo pri testu, oziroma koliko smo pripravljeni tvegati, da bo hipoteza kljub uspešnemu preizkusu napačna.

Stopnja tveganja označimo z zvezdicami:

- * stopnja tveganja < 0.10
- ** stopnja tveganja < 0.05
- *** stopnja tveganja < 0.01

Tabela 6: Primerjava aritmetičnih sredin odgovorov za posamezne spremenljivke obeh etničnih skupin: Slovencev in Madžarov, leta 1991.

	Vzorec	\bar{X} (arit. sred.)	σ (stand. odklon)	T-TEST
V1 - Madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji.	SKUPAJ	1.70	0.89	1.64
	SLOVENC	1.75	0.91	
	MADŽARI	1.62	0.86	
V2 - Madžari v Prekmurju nimajo ustrezne vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode.	SKUPAJ	2.36	0.84	4.41 ***
	SLOVENC	2.47	0.80	
	MADŽARI	2.14	0.89	
V3 - Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci.	SKUPAJ	1.20	0.56	-5.22 ***
	SLOVENC	1.11	0.42	
	MADŽARI	1.40	0.75	
V4 - Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (Italijane, Madžare).	SKUPAJ	2.29	0.82	5.52 ***
	SLOVENC	2.42	0.78	
	MADŽARI	2.03	0.85	
V5 - Republika Slovenija bolj skrbi za italijansko kot za madžarsko manjšino.	SKUPAJ	2.21	0.83	5.08 ***
	SLOVENC	2.32	0.79	
	MADŽARI	1.94	0.88	
V6 - Madžarska manjšina v Sloveniji je v zadostni meri zakonsko zaščitena.	SKUPAJ	1.25	0.58	-5.19 ***
	SLOVENC	1.14	0.43	
	MADŽARI	1.42	0.72	
V7 - Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	SKUPAJ	2.55	0.72	-5.70 ***
	SLOVENC	2.44	0.78	
	MADŽARI	2.76	0.55	

V8 - Pripadniki madžarske manjšine imajo zunaj narodnostno mešanega ozemlja enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	SKUPAJ	1.59	0.81	
	SLOVENC	1.50	0.76	-3.40
	MADŽARI	1.75	0.86	***
V9 - Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci.	SKUPAJ	1.19	0.53	
	SLOVENC	1.13	0.44	-3.59
	MADŽARI	1.31	0.65	***
V10 - Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski.	SKUPAJ	2.08	0.82	
	SLOVENC	2.18	0.79	4.64
	MADŽARI	1.85	0.84	***
V11 - V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih.	SKUPAJ	2.33	0.62	
	SLOVENC	2.27	0.61	-3.07
	MADŽARI	2.43	0.64	***
V12 - Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari.	SKUPAJ	2.05	0.737	
	SLOVENC	2.20	0.36	6.12
	MADŽARI	1.82	0.76	***
V13 - Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev	SKUPAJ	2.45	0.66	
	SLOVENC	2.51	0.61	4.03
	MADŽARI	2.27	0.724	***
V14 - Sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV in radio) v madžarskem jeziku je dovolj.	SKUPAJ	1.55	0.83	
	SLOVENC	1.40	0.73	-6.03
	MADŽARI	1.86	0.97	***
V15 - Sedanja organiziranost šolstva na narodnostno mešanem območju je ustrezna.	SKUPAJ	1.52	0.81	
	SLOVENC	1.54	0.83	0.82
	MADŽARI	1.48	0.79	
V16 - Na narodnostno mešanem območju je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska.	SKUPAJ	1.29	0.65	
	SLOVENC	1.19	0.53	-4.05
	MADŽARI	1.43	0.76	***
V17 - Sosednja Madžarska nima dovolj tesnih stikov z madžarsko manjšino v Sloveniji.	SKUPAJ	2.14	0.87	
	SLOVENC	2.17	0.84	1.37
	MADŽARI	2.06	0.94	*

Tabela 7: Prikaz Wilkinsonove lambde, F statistike in signifikance vseh 17 spremenljivk, ki jih obravnavamo.

Variable	Wilks* Lambda	F	Significanca
V1	.99634	2.056	.1522
V2	.96668	19.27	.0000
V3	.93792	37.00	.0000
V4	.94652	31.58	.0000
V5	.95142	28.55	.0000
V6	.93985	35.77	.0000
V7	.95460	26.59	.0000
V8	.97788	12.65	.0004
V9	.96706	19.04	.0000
V10	.96269	21.67	.0000
V11	.98117	10.73	.0011
V12	.93622	38.08	.0000
V13	.97015	17.20	.0000
V14	.92172	47.47	.0000
V15	.99922	.4371	.5088
V16	.96692	19.13	.0000
V17	.99673	1.835	.1761

Tabela 8: Primerjava aritmetičnih sredin odgovorov za posamezne spremenljivke obeh etničnih skupin: Slovencev in Madžarov za leto 1994.

	Vzorec	\bar{X} (arit. sredina)	σ (stand. odklon)	T-TEST
P1 - Madžarska manjšina nima teže v političnem življenju v Sloveniji.	SKUPAJ	1.82	0.83	1.47
	SLOVENC	1.87	0.85	
	MADŽARI	1.72	0.82	
P2 - Madžari v Prekmurju nimajo ustrezne vloge pri oblikovanju lastne življenjske usode.	SKUPAJ	2.48	0.79	6.51 ***
	SLOVENC	2.70	0.69	
	MADŽARI	2.05	0.88	
P3 - Na narodnostno mešanem območju ima madžarska manjšina enake pogoje za gospodarski razvoj kakor Slovenci.	SKUPAJ	1.26	0.61	-3.66 ***
	SLOVENC	1.15	0.50	
	MADŽARI	1.46	0.78	
P4 - Republika Slovenija bolj skrbi za Slovence v zamejstvu kot za manjšine na lastnem ozemlju (Italijane, Madžare).	SKUPAJ	2.38	0.81	5.83 ***
	SLOVENC	2.57	0.72	
	MADŽARI	2.00	0.88	
P5 - Republika Slovenija bolj skrbi za italijansko kot za madžarsko manjšino.	SKUPAJ	2.30	0.83	5.68 ***
	SLOVENC	2.49	0.75	
	MADŽARI	1.93	0.91	
P6 - Madžarska manjšina v Sloveniji je v zadostni meri zakonsko zaščitena.	SKUPAJ	1.23	0.54	-5.13
	SLOVENC	1.09	0.35	

	MADŽARI	1.48	0.74	***
P7 - Pripadniki madžarske manjšine imajo na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	SKUPAJ	2.16	0.90	
	SLOVENC	1.84	0.88	-11.45
	MADŽARI	2.79	0.54	***
P8 - Pripadniki madžarske manjšine imajo zunaj narodnostno mešanega ozemlja enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci.	SKUPAJ	1.44	0.72	
	SLOVENC	1.35	0.65	-3.06
	MADŽARI	1.64	0.83	**
P9 - Pripadniki madžarske manjšine dosegajo enako stopnjo izobrazbe kot Slovenci.	SKUPAJ	1.25	0.61	
	SLOVENC	1.20	0.54	-1.44
	MADŽARI	1.31	0.65	
P10 - Madžarski narod je v Evropi bolj cenjen kot slovenski.	SKUPAJ	2.20	0.78	
	SLOVENC	2.30	0.72	3.57
	MADŽARI	1.97	0.84	***
P11 - V madžarskih družinah v Prekmurju se rodi več otrok kot v slovenskih.	SKUPAJ	2.36	0.66	
	SLOVENC	2.26	0.65	-2.99
	MADŽARI	2.50	0.64	**
P12 - Madžari so bolj pripravljeni izbrati življenjskega partnerja med Slovenci kot Slovenci med Madžari.	SKUPAJ	2.21	0.79	
	SLOVENC	2.32	0.71	4.20
	MADŽARI	1.93	0.86	***
P13 - Iz Prekmurja se odseljuje več Madžarov kot Slovencev	SKUPAJ	2.56	0.69	
	SLOVENC	2.68	0.57	4.59
	MADŽARI	2.26	0.83	***
P14 - Sredstev množičnega obveščanja (časopis, TV in radio) v madžarskem jeziku je dovolj.	SKUPAJ	1.45	0.85	
	SLOVENC	1.25	0.82	-4.85
	MADŽARI	1.77	0.92	***
P15 - Sedanja organiziranost šolstva na narodnostno mešanem območju je ustrezna.	SKUPAJ	1.77	0.90	
	SLOVENC	1.90	0.93	3.57
	MADŽARI	1.51	0.77	***
P16 - Na narodnostno mešanem območju je madžarska kulturna ustvarjalnost enako prisotna kot slovenska.	SKUPAJ	1.40	0.73	
	SLOVENC	1.34	0.70	-2.27
	MADŽARI	1.55	0.80	**
V17 - Sosednja Madžarska nima dovolj tesnih stikov z madžarsko manjšino v Sloveniji.	SKUPAJ	2.19	0.87	
	SLOVENC	2.26	0.87	1.7
	MADŽARI	2.08	0.90	*

Tabela 9: Prikaz Wilkinsonove lambde, F statistike in signifikance vseh vseh 17 spremenljivk, ki jih obravnavamo.

Variable	Wilks' Lambda	F	Significanca
P1	.99155	2.224	.1371
P2	.85327	44.88	.0000
P3	.93877	17.02	.0000
P4	.89096	31.94	.0000
P5	.90030	28.90	.0000
P6	.87432	37.52	.0000
P7	.75646	84.03	.0000
P8	.97376	7.033	.0085
P9	.99186	2.142	.1445
P10	.96031	10.79	.0012
P11	.97569	6.502	.0113
P12	.95320	12.81	.0004
P13	.91438	24.44	.0000
P14	.92234	21.97	.0000
P15	.95990	10.90	.0011
P16	.99265	1.933	.1656
P17	.99245	1.985	.1600

Literatura:

Anderson, Benedict: Nacija: zamišljena zajednica, Zagreb : školska knjiga, 1990

Eriksen, T. H., Ethnicity and nationalism : anthropological perspectives, London, Boulder, Co.: Pluto Press, 1993

Genorio, Rado, Kladnik Drago, Olas Ludvik, Repolusk Peter: Narodnostno mešano območje v Prekmurju, Geographica Slovenica, 16, 1985

Giles, H (ed.): Language, Ethnicity and Intergroup Relations, Academic Press, London, New York, San Francisco, 1977

Hafner-Fink, Mitja: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, Razprave in gradivo, Ljubljana, 1993, št. 28.

Južnič, Stane: Identiteta, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, knjižna zbirka Teorija in praksa, 1993

Komac, Miran: Narodnostna identiteta, Razprave in gradivo, Ljubljana, št. 19, 1986

Knudsen Anne: European Ethnic and Linguistic Minorities in Social Anthropological Perspective, v : Večjezičnost na evropskih mejah - Primer Kanalske doline (ur. Šumi in Venosi), SLORI - sedež Kanalska dolina, 1996.

Mejak, Renata: Čezmejni stiki prebivalcev Lendave s sosednjo Madžarsko, Razprave in gradivo, Ljubljana, št. 28, 1993

Munda Hirnök, Katarina: Javna občila na narodnostno mešanem območju v Lendavi, Razprave in Gradivo, Ljubljana, 1993, št. 28.

Nečak Lük, Albina: Dvojezična vzgoja in izobraževanje v Prekmurju - predstavitev modela, Vzgoja in izobraževanje v večjezičnem okolju, 1990

Nečak Lük, Albina: Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru, Razprave in gradivo, Ljubljana, 1993, št. 28.

Nečak Lük, Albina: Medetnični odnosi v sociolingvistični perspektivi, v : Večjezičnost na evropskih mejah - Primer Kanalske doline (ur. Šumi in Venosi), SLORI - sedež Kanalska dolina, 1996.

Smith, Anthony, D.: Nations and nationalism in a global era, Cambridge : Polity Press, 1995

Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodnostne skupnosti v Republiki Sloveniji, Razprave in gradivo, Ljubljana, 1992, št. 26-27

Sumarni pregled rezultatov "Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava/Lendva, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, februar 1992

Zupančič Jernej, Repolusk Peter: Narodnostno mešano območje občine Lendava in nova državna meja, Dela, št. 10, Ljubljana, 1993

Summary

Analysis of ethnic vitality of Hungarians in Lendava

The estimation of different factors can help us define the vitality of an individual ethnic community. Giles suggests classification of ethnic vitality according to three clusters of variables: the status, demographic and institutional ones. It should be considered that the vitality of an ethnic community is a dynamic phenomenon; together with interethnic relations it is affected by changes of the socio-political and economic situation.

The inhabitants of the territory of Prekmurje have in the past faced a number of dramatic changes which have affected their ethnic status. The first major change occurred in 1919 when the Hungarian ethnic community, with the annexation of Prekmurje to the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes acquired a minority status. During the occupation in WWII they regained some of the rights which they had been entitled to as a majority nation. Then there was a period of calm up to the beginning of the 1990s. After 1991, in Slovenia as well as in Hungary many socio-political and economic reforms have been taking place. The gaining of independence, the emergence of independent state of Slovenia, the transition from one-party system to the democratic one newly defined the relations between the two states and thereby the concern for ethnic minorities.

The present article is an attempt to show, by analyzing data collected by the field work questionnaire in Lendava in 1991, and the questionnaire by post in 1994, the standpoints of inhabitants of the ethnically mixed territory regarding their own as well as the other ethnic community, and their changing over the time.

Our aim is to present to what extent and in which direction the standpoints of these two ethnic communities were altered as regards the status of the minority (Hungarians) in comparison to that of the majority (Slovenes). The basic finding is as follows: differences in the standpoints (as regards the status, demographic and institutional variables) between the two ethnic communities do exist - the perceptions on the part of Slovenes have changed in particular.